

**WILEY-
BLACKWELL**

The Scandinavian
Journal of Economics

Genmäle till sven dahl

Author(s): Sven Dahl and Jan Wallander

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 51, n:r 4 (Dec., 1949), pp. 322-324

Published by: [Blackwell Publishing](#) on behalf of [The Scandinavian Journal of Economics](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3438383>

Accessed: 21/10/2011 05:39

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Blackwell Publishing and *The Scandinavian Journal of Economics* are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*.

<http://www.jstor.org>

GENMÅLE TILL SVEN DAHL

Docenten Dahl har i föregående nummer av *Ekonomisk Tidskrift* framlagt en del av de synpunkter, som han i sin egenskap av fakultetsopponent anlade på min avhandling »Flykten från skogsbygden». Som jag hade tillfälle att anföra vid disputationen har jag på många punkter svårt att förstå hans inställning, varför det kan finnas skäl att här något diskutera den. Hans huvudanmärkning är att jag inte tagit hänsyn till vissa teorier, som framlagts av Torsten Hägerstrand, varigenom mina analysmetoder enligt Dahl kommit att framstå som något föråldrade. Han ursäktar mig emellertid med att Hägerstrands skrift publicerades först någon månad innan min egen bok gick i tryck. Jag tror att Dahl härvid gör mig en onödigt stor tjänst, samtidigt som läsaren möjligen får det intrycket, att den uppfattning som företräds av Hägerstrand skulle vara väsentligen ny. Detta är inte fallet. Hägerstrands skrift utgör nämligen huvudsakligen en tillämpning på svenska förhållanden av teorier, som publicerats tidigare. Detta framgår också av hans litteraturhänvisningar. Det kan i detta sammanhang vara av intresse att nämna, att S. A. Stouffer i en uppsats i *Amer. Soc. Rev.* år 1940 framlade tankegångar, som i vissa avseenden påminner om den vidareutveckling av Hägerstrands teori, som Dahl antyder i sitt inlägg. Stouffers tankegång har emellertid den betydande fördelen, att den kopplar bort det mekaniska beroendet av avståndsfaktorn. Enligt Stouffer kan man vänta sig att »the number of persons going a given distance is directly proportional to the number of opportunities at that distance and inversely proportional to the number of intervening opportunities». Man kan alltså vänta sig att flyttningen till en ort på ett visst avstånd blir mindre om lockande möjligheter föreligger på »vägen» dit. Stouffers teori har år 1944 med relativt gott resultat tillämpats på svenskt material av E. C. Isbell.

Anledningen till att jag i min bok inte använt mig av Hägerstrands tankegångar är att jag anser dem vara ett olämpligt sätt att angripa frågan om varför människor flyttar. Den teori som ligger till grund för analysen i »Flykten från skogsbygden» utgår i stället från tanken att avgörande för människors flyttningar är vad de själva känna till om omgivningen. Möjligheterna i orten A må vara aldrig så stora, är de okända för befolkningen i B, så kommer ingen flyttning att äga rum från B till A. Jag försöker också att visa att den kunskap som människorna i dessa socknar har rörande sin omgivning är mycket begränsad, samt att det sätt på vilket de i allmänhet erhåller dessa kunskaper är via släktingar och bekanta. Denna »kunskapsstruktur» förklarar varför huvudparten av flyttningarna sker till de allra närmaste trakterna — det är endast dem man känner till. Med denna teori får man också en naturlig förklaring till att flyttningarna är så »stela», det vill säga det förhållandet att de har en tendens att fortsätta i samma riktning, även om förutsättningarna för flyttningar i den riktningen bortfallit eller försvagats. Genom att så många tidigare flyttat i en viss riktning kommer den nämligen att fortfarande att spela stor roll i »kunskapsfältet».

Ett av de intressantaste exemplen på riktigheten i denna grunduppfattning är vad som framkommer rörande skillnaden i flyttningshän-

seende mellan skogsarbetare och arbetare inom övriga yrken i de undersökta kommunerna och som Dahl berör på sid. 188 stycke 3 i sitt inlägg. Härvid visade det sig att under den undersökta perioden skogsarbetargruppen minskade starkt medan övriga näringsgrupper ökade. Samtidigt kunde man emellertid konstatera att skogsarbetarnas relativa flyttningsförluster över kommungränserna var små, medan övriga näringsgrenar visade stora förluster. Förklaringen till denna skenbara motsättning var att skogsarbetarna övergick till andra yrken inom sin hemsocken. De var missnöjda med sitt liv som skogsarbetare, men att direkt flytta till Karlstad eller Stockholm föreföll avskräckande. Sedan de emellertid under någon tid arbetat inom ett annat yrke och där kommit i kontakt med folk från andra trakter (rörligheten inom gruppen »övriga yrken» var väsentligt större än inom gruppen »jord- och skogsbruk») blev en flyttning utom socken psykologiskt möjlig. När man i flyttningsböckerna kan avläsa en stor utflyttning från »övriga näringar» så är detta sålunda endast formellt riktigt, vad som i själva verket ägt rum är en utflyttning av skogsarbetare *via* »övriga näringar». Dahl anser att det i detta sammanhang skulle finnas något fel i min tankegång och bevisföring — i själva verket torde han som framgår av det ovanstående ha missförstått min framställning på denna punkt.

Det är tydligt att i ett land som Sverige med relativt små skillnader i levnadsstandard mellan olika landsdelar och en lugn historisk utveckling kan man vänta sig att de Hägerstrandska formlerna skall fungera jämförelsevis bra. Antalet möjligheter i en viss riktning och kunskapen om dem bör oftast visa god överensstämmelse med folkmängden i samma riktning. Deras begränsning visar sig emellertid när det gäller att förklara en sådan dramatisk händelse som emigrationen. Med en psykologiskt orienterad teori möter man här inga svårigheter.

En helt annan sak, och detta är jag angelägen om att betona, är att teorier av den Hägerstrandska typen kan vara mycket värdefulla ur praktisk synpunkt. Kan man visa att en formel av Hägerstrands typ eller en modifikation därav har en relativt vidsträckt tillämpning i exempelvis Mellansverige, så har man därigenom formulerat en för stadsplanerna ytterst viktig och användbar tumregel. Syftet med min bok var emellertid att försöka utröna orsakerna till att människor flyttar och i det sammanhanget är enligt min mening det Hägerstrandska uppfattningssättet olämpligt och ofruktbart på grund av dess mekaniska beroende av avståndsfaktorn. Det Stoufferska uppfattningssättet vilket Dahl närmar sig i sitt inlägg har däremot betydande fördelar och det föreligger ingen principiell motsättning mellan hans sätt att se saken och mitt. Det väsentliga är ju emellertid att förklara vad som betingar de olika slagen av »opportunities» och det är det jag strävar efter att göra. En hörnsten i min uppfattning är härvid att dessa »opportunities» är subjektiva och inte objektiva kvantiteter.

Dahl framhåller vidare att det vore intressant att känna till de flyttningar, som faller inom en kommuns gränser och han anser att Klarälvsdalen genom sin linjära bebyggelse typ vore särskilt lämplig för en sådan undersökning. Det är ingen tvekan om att detta i och för sig kunde vara av intresse. Med hänsyn till att jag för en mindre del av området gjorde en undersökning av denna typ, se sid. 80 ff, vill jag emel-

lertid framhålla, att sådana undersökningar blir oerhört arbetskrävande och att, på grund av brister i kyrkobokföringen, antalet »borttappade» flyttningar i detta sammanhang torde bli betydande.

Till sist vill jag framhålla, med anledning av vad Dahl säger i näst sista stycket i sitt inlägg, att jag inte på något sätt tror att Klarälvbygden är ett ur det övriga Värmland lätt urskiljbart delområde. När jag räknade ut »Klarälvbygdsprocenten» var det just för att visa, att vissa socknar i flyttningshänseende endast hade ett löst sammanhang med bygden i övrigt. Det förhåller sig därvid inte så enkelt som Dahl framställer saken, att procenten blir större för socknarna i ju högre grad de gränsar till andra Klarälvbygdssocknar. I Norra Ny där ungefär hälften av gränsen går mot andra Klarälvbygdssocknar är sålunda »Klarälvbygdsprocenten» 47, medan i Nyskoga, där situationen är ungefär densamma, procenten inte uppgår till mer än 19.

Jan Wallander.
